

nozlarla örtülü üç bölümden oluşur. Ana binayla olan bağlantısında organik uyumsuzluklar ve oran bozukluğu gösteren bu bölüm geç bir tarihte ilâve edildiğini belli eder. Ön sofanın üzeri sekizgen bir kasnağın üstüne oturan mukarnaslı bir kubbeyle örtülüdür. Geniş Bursa kemeriyle bu mekândan ayrılan ibadet mekânı alçak bir sekizgenle yükseltilmiştir. Üzeri aynalı bir tonozla örtülü olan bu bölümün kible duvarının ortasındaki mihrap yarı silindirik bir niş halindedir. Tabhâne odalarından sağdaki mukarnaslı bir kubbeyle sahiptir. Soldaki ise geçişleri dekoratif Türk üçgenleriyle sağlanan bir kubbe ile örtülüdür. Her iki kubbenin de sekizgen sağır kasnakları vardır. Kanatlardaki odaların ocakları ortadan kaldırılmışsa da yüksek bacaları halen mevcuttur. Masif duvarları üzerine iki sıra halinde açılan pencereler yapının içini yeterince aydınlatmaktadır.

Kesme taş ve tuğla kullanılarak inşa edilen yapının dış cephelerinde bazı basit süslemelere rastlanılır. Tuğlanın enine, boyuna ve yassı konumlarda kullanılması ile oluşturulan bu süslemeler giriş cephesindeki dikdörtgen nişlerin içinde ve yan kanatların pencere alınlıklarında bulunur. Duvarları sıvanmış olduğundan yapının içi son derece sade görünümündedir. Mihrap kubbesi ve duvarında bitkisel desenli basit kalem işi bezemeler görülür. Yapının arka kısmında güneybatı köşede yer alan hazîre oldukça bakımsız bir haldedir. Sinan Bey'in buradaki mezarının baş ucu taşı girift dallar ve rûmîlerle taçlandırılmıştır. Hazîredeki mezar taşlarından bir kısmı ilçenin başka yerlerinden buraya taşınmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Battûta, *Seyahatnâme* (trc. A. Sait Aykut), İstanbul 2004, I, 432; *Sakarya İl Yıllığı 1967*, İstanbul 1970, s. 123; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârisi III*, s. 275-278, şekil 461-469; Yıldız Demiriz, *Osmanlı Mimarisinde Süsleme I: Erken Devir 1300-1453*, İstanbul 1979, s. 564-565, rs. 600-601; Yusuf Çetin, *Sakarya'da Türk Mimari Eserleri*, Adapazarı 2008, s. 117-130, rs. 53-65; Semavi Eyice, "Bursa ve Çevresinde Türk Sanatı", *TTOK Belleteni*, sy. 239 (1941), s. 4; a.mlf., "Zâviyeler ve Zâviyeli Camiler", *İFM*, XXIII/1-2 (1963), s. 34, plan 9.

ENİS KARAKAYA

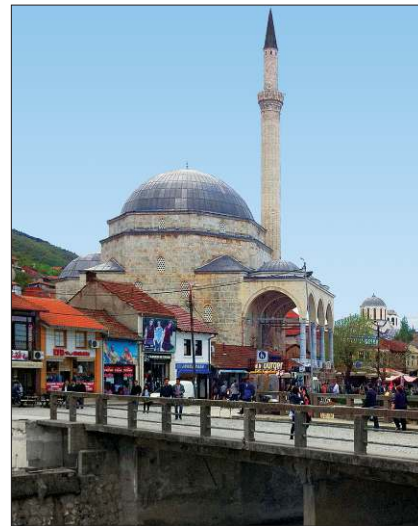
SİNAN PAŞA CAMİİ

Kosova Prizren'de
XVII. yüzyıla ait en büyük cami.

Prizren'in güneydoğusunda Bistriça (Bistritsa) nehrinin sol kıyısında Şadırvan diye anılan kesimde yer almaktadır. Kale-nin bulunduğu tepenin eteğindeki ze-

minden yüksekliği yaklaşık 2,5 m. olan bir yükseltinin üzerinde olması ve uzun minaresiyle şehrin silüetine hâkim bir yapıdır. Caminin bânisi olan Sofu lakaplı, Arnavut asıllı Sinan Paşa, Luma nahiyesine bağlı Vila köyünde doğdu. Hayatına dair bilgi veren kaynaklara göre (Naîmâ, I, 194, 333; *Sicill-i Osmânî*, III, 111-112) İstanbul'a geldikten sonra İstanbul ağalığı ve sekbanbaşılık yaptı, 998'de (1590) ikinci mirâhur ve ardından kul kâhyası oldu. Ertesi yıl tayin edildiği Budin beylerbeyliği görevini on beş ay kadar sürdürdü. 1003 (1594-95) yılında Kars, 1004 (1595-96) yılında Erzurum beylerbeyliğinde bulundu. Eğri Kalesi'nin fethini müteakip 1005'te (1596-97) Eğri beylerbeyliğine tayin edildi. Kanije Kalesi'nin ele geçirilmesi üzerine 1009 (1600-1601) yılında Bosna beylerbeyliğine getirildi. 1012'de (1603-1604) vezirlik makamına yükseltilerek İstanbul'a çağırıldı. Bir yıl sonra Sadrazam Malkoçoğlu Yavuz Ali Paşa'nın Avusturya seferine çıkması üzerine sadece altı gün süren sadâret kaymakamlığı yaptı. Aynı durum Vezîriâzam Lala Mehmed Paşa'nın Estergon'a seferi sırasında da yaşandı, 1014 (1605) yılında sadâreti temsil etti. Sinan Paşa 1016'da (1607) ikinci defa Bosna ve ertesi yıl Şam beylerbeyliğine tayin edildi. Caminin yapımının tamamlandığı 1024'te (1615) İstanbul yolunda Rodosto / Rodosçuk (Tekirdağ) yakınlarında vefatı üzerine naaşının Gelibolu'ya götürülerek bir türbeye gömüldüğü Prizren'deki Rus başkonsolosu İvan Yastrebov tarafından

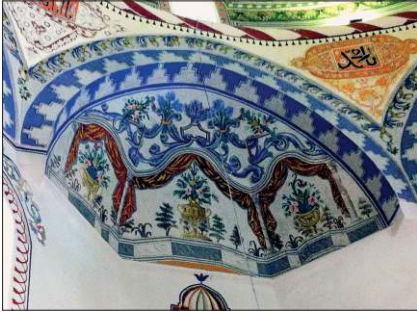
Sinan Paşa Camii – Prizren / Kosova

ileri sürülmüştür (Özergin v.dğr., sy. 7 [1968], s. 82).

Caminin yapımıyla ilgili yazılı bir belge mevcut değildir. Binanın cümle kapısı üzerindeki dikdörtgen biçimli yuvanın içinde olması gereken taş kitâbe günümüze ulaşmamıştır. Bu kitâbe büyük ihtimalle 1939'dan önceki tahribat sırasında yerinden sökülerek yok edilmiştir. Mihrabin yuvarı kısmında duvara yağlı boya ile sağlı sollu yazılan kitâbeler caminin bânisiyle inşa tarihini vermektedir. Bu kayıtlar her ne kadar XIX. yüzyılda yapının içi bezenirken yazılmışsa da doğruluğundan şüphe edilmemektedir. Kitâbelerden sağdakinde caminin Sinan Paşa'nın hayratı olduğu belirtilmekte, soldakinde ise 1024 (1615) tarihi bulunmaktadır. Buradaki "misâl-i cennet" ibaresi de ebcedle aynı tarihi verir. Yapı içinin süslenmesi caminin inşasından on üç yıl sonra 1038 (1628-29) yılında gerçekleştirilmiştir. Cami duvarının iç yüzündeki alt siva katmanında bulunan 1096 (1685) tarihi yapının inşa tarihinden yetmiş iki yıl sonra onarıldığını ortaya koyar. Prizren Tarihî Eserleri Koruma Kurumu tarafından 1971'de yapılan bir incelemede binanın kuzey trompunda varlığı tesbit edilen 1281 (1864-65) kaydı yapının örtü sisteminin bu tarihte tamir edildiğini gösterir.

1912 yılına kadar cami olarak kullanılan yapı Balkan Savaşı'nda Sırp işgali esnasında cephanelik haline getirildi ve 29 Kasım 1915 tarihindeki bir patlama sonucunda yapının içinde, kapı ve pencerelerinde tahribat meydana geldi. II. Dünya Savaşı yıllarında kapalı kaldı. 1948'de kültürel miras olarak tescil edilip koruma altına alınan binada 1952'de bir restorasyon gerçekleştirildi. 1968'de de Şark El Yazmaları Müzesi haline getirildi. Camide ciddi anlamdaki ilk restorasyon ve izolasyon çalışması 1972'de yapıldı. 1991 yılına kadar süren bu çalışmanın ardından ibadete açılan yapı günümüzde temiz, bakımlı ve aslı görevini sürdürür durumdadır. Sinan Paşa Camii'nin XIV. yüzyılın ortalarına ait olan, Çar Duşan tarafından şehrin hemen dışında inşa ettirilen ve kutsal başmeleğin adıyla anılan Sveti Arhangel Manastırı'nın taşlarıyla inşa edildiğine dair bir rivayet vardır. 1939'dan önceki bir tarihte bu rivayet bahane edilerek hıristiyan halk tarafından son cemaat revakı yıkıldı, müslüman halkın karşı koymasına üzerine harim kısmı zarara uğramadan kurtarıldı. Bu rivayetin doğruluğuyla yapılan çalışmalardan kesin bir sonuç alınamamıştır. Caminin inşa edildiği kesme blok taşlar, dağınık

Sinan Paşa Camii'nin kubbe trombundaki kalem işi süsleme

durumdaki işlenmiş bazı profilli mimari parçalar da bu konuda fazla bir şey ifade etmemektedir. Müezzin mahfilinin desteklerinde kullanılan başlıkların devşirme olduğu açıktır, fakat bu mahfilin geçmişi yapının inşa tarihine kadar uzanmaz. Öte yandan Türkler'in sağlam durumdaki bir manastırı yıkarak taşlarını bu camide kullandıkları iddiasının doğru olmadığını, manastırın daha 1519'da kubbesi çökmüş, yarı yıkık ve kullanılmaz durumda bulunduğunu İvan Yastrebov belirtmektedir (Vırmiça, *Prizren Camileri*, s. 30-31).

Düzgün kesilmiş küfeki taşı ve daha küçük kaba taşlarla inşa edilen Sinan Paşa Camii çevre duvarıyla sınırlanmış bir avlunun içinde yer alır. Bu avluya on basamaklı taş merdivenle ulaşılır. Merdivenin sağ tarafında XIX. yüzyıla ait sade görünlü bir çeşme vardır. Dört mermer sütuna dayanan kubbeli, üç bölümlü, sivri kemerli son cemaat yeri eski haline uygun biçimde restore edilmiştir. Yayvan bir kemerli harim kapısının kanatları ahşaptır. Kapının iki yanında mukarnaslı birer niş halinde mihrapçıklar bulunur. Ana mekânı kare şeklinde olup kenarları 17,80 metredir. Harim 4 m. eninde, 6,20 m. uzunluğunda, üzeri yarım kubbeyle örtülü bir evyan biçiminde kible duvarında taşma gösterir. Kalınlığı 1,90 m. olan merkezî mekânın duvarı en üst seviyedeki pencere sırası hizasında dört köşeden pahlanmış olup bunun üzerine sekiz kenarlı basık kasnak yerleştirilmiştir. Yapı 14,40 m. çapında, 20 m. yüksekliğinde, üzeri kurşun kaplı bir kubbeyle örtülüdür. Kareden kubbeye geçiş için dört köşede tromplar kullanılmıştır.

Altı sıra mukarnas yaşmaklı mihrabın iki yanında birer sütunçe yer alır ve çevresinde iki sıra silme çerçeve teşkil eder.

Mermer minberinin üzerinde bir onarıma ait olması muhtemel olan 1176 (1762-63) tarihi bulunmaktadır. Aynalıklarında gül, karanfil ve kır çiçeği buketlerinden oluşan kalem işi süslemeler yer alır. Yedi sütunun taşıdığı mahfil 1915 patlamasından sonra onarılmıştır. Sütun gövdeleri ve bunlara ait yedi başlıkla ters çevrilerek kaide yerine kullanılan üç başlık devşirme mahzemelerdir. Kemerler ve aynalıklarıyla ahşap tavanda üslûplaştırılmış dallar, yapraklar ve gül buketlerinden oluşan zengin kalem işi süsleme bulunmaktadır. Alt kat sırasında orijinal kalabilen ahşap pencere kanatlarının özenli bir işçiliği vardır. Kasnak dahil beş sıra halindeki toplam kırk iki pencere ile aydınlanan yapının içi oldukça ferahdır. Batı duvarının köşesinden kare kesitli bir kaide üzerinde yükselen tek şerefeli, çokgen gövdeli minare 43,50 m. yüksekliğinde olup kapısı yapının dışındadır.

Sinan Paşa Camii'nin içi son derece zengin kalem işi süslemelere sahiptir. Bunlar kubbe ve trompların içlerinde, pandantiflerde, pencere alınlıkları ve çevresinde, mihrap, minber ve müezzin mahfilinde görülmektedir. 1972 onarımları sırasında yapının kubbesinde iki katman halinde kalem işi süslemenin olduğu anlaşılmıştır. Bunlar iki ayrı dönemin özelliklerini taşımaktadır. Alt tabakada yapının inşa edildiği döneme ait klasik motiflerden oluşan bezemeye karşılık bunun üzerindeki tabakada XIX. yüzyıldaki onarıma ait barok üslûbunda süslemenin olduğu tesbit edilmiştir. Erken dönem süslemelerine ait örnekleri görülebilen kubbe içinde kıvrık dallar, yapraklar, çiçeklerden meydana

gelen natüristik motifler vardır. Kırmızı, sarı, yeşil ve siyah renklerin kullanıldığı kubbe ortada kırmızı zemin üzerine, uç kısmında sarı yıldızlar bulunan çok dilimli bir rozet, bunun çevresinde sarmal dallardan oluşan dairesel bordür ve bunun dışındaki geniş kuşağın içinde celi harflerle Âyetü'l-kürsî istifi mevcuttur.

Camide yoğun biçimde varlığını kabul ettiren süsleme Batılılaşma döneminin özelliklerini taşır. Bu yapı Türk baroku üslûbunun Balkanlar'daki önemli örneklerinden biridir. Kalem işi bezemelerde motifler, buket halinde veya vazolara konan değişik çiçekler, sepet ve kapların içine konmuş meyvelerden oluşan natüristikler, barok üslûba özgü sert hatlı "S" ve "C" formu sarmal bitkiler, madalyonlar, sütunlara bağlı perdeler kullanılmıştır. Bunun yanı sıra peyzaja da yer verilmiştir. Mihrap duvarının üzerindeki bir panoda üçer şerefeye sahip dört adet minaresi olan kubbeli büyük bir cami tasvir edilmiştir. Bezemelerdeki renkler mavi, kırmızı, yeşil, sarı, siyah ve kirlili beyazdır. Süsleme tarzı ve işçilik Prizren'de 1247 (1831-32) yılında inşa edilen Emin Paşa Camii ile benzerlik göstermekte ve her iki yapının bezemesinin aynı ustalar tarafından yapıldığı intibayı vermektedir. Sinan Paşa Medresesi camiden ayrı bir yapı değil son cemaat yeri katındaki iki odadan ibaretti. Yapının şadırvanının da son cemaat yerinde meydana gelen tahribat sırasında ortadan kaldırılmış olması mümkündür. XX. yüzyılın başlarına ait fotoğraflarda binanın üç yanında görülen hazîresi de tamamen yok olmuştur.

Sinan Paşa Camii'nin mihrabı ve müezzin mahfili

BİBLİYOGRAFYA :

Nâimâ, *Târih*, I, 194, 333; *Sicill-i Osmânî*, III, 111-112; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri III*, s. 189-190, rs. 1276-1280; Altan Araslı, *Avrupa'da Türk İzleri*, İstanbul 1986, s. 249; Raif Virmiş, *Prizren Camileri*, Prizren 1996, s. 19-31; a.m.f., *Kosova'da Osmanlı Mimarî Eserleri*, Ankara 1999, I, 26-34, 421-428; a.m.f., "Kosova'da Osmanlı-İslâmî Mimarî Eserleri Üzerine: Geçmişten Günümüze Prizren Camileri", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, sy. 118, İstanbul 1996, s. 31-34; Hamit Altıparmak, *Kosova-Prizren'de Osmanlı Eserleri* (haz. Osman Baymak), Prizren 2001, s. 272-280; Mehmet Z. İbrahimgil – Neval Konuk, *Kosova'da Osmanlı Mimarî Eserleri*, Ankara 2006, II, 717-725; Bekim Çeko, *Balkanlardaki Osmanlı Camileri ve Prizren Sinan Paşa Camii Örneğinde Koruma Yaklaşımı* (yüksek lisans tezi, 2009), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü; Yusuf Cibo, "Sinan Paşa Camii", *6. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ankara 2009, II, 613-652; Altay Suroy Receptoğlu, *Prizren'de Türk Dönemi Kültür Mirası*, Prizren 2009, s. 67-73; M. Kemal Özergin v.dğr., "Prizren Kitabeleri", *VD*, sy. 7 (1968), s. 75-97, rs. 4; Nimetullah Hafız, "Prizren'de Sinan Paşa Camii'nde Türk Sanatı", *Çevren*, sy. 16, Priştine 1977, s. 61-71; a.m.f., "Prizren'de Sinan Paşa Camii", *Sanat Dünyamız*, VII/11, İstanbul 1977, s. 18-23.

ENİS KARAKAYA

SINOR, Denis

(1916-2011)

Macar asıllı Altaıyist.

17 Nisan 1916'da o zaman Macaristan'a bağlı olan Cluj-Napoca'da (Romanya) doğdu. İlk ve orta öğrenimini Macaristan, İsveç ve Fransa'da tamamladı. Moğolca'yı, Türkçe'yi ve bazı Orta Asya dillerini öğrendiği Budapeşte Üniversitesi'ni 1938'de birincilikle bitirdi. Burada Gyula Németh ve Lajos (Louis) Ligeti gibi ünlü bilim adamlarının derslerine girdi. Türkçe el yazmalarını incelemek üzere 1937'de Almanya'ya gitti. II. Dünya Savaşı sırasında hür Fransız güçlerine yardım ettiği için Fransız vatandaşlığına hak kazandı. 1939-1945 yıllarında Paris Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi'nde Fransız şarkiyatçısı Paul Pelliot ile birlikte çalıştı. 1948'de İngiltere'ye yerleşerek Cambridge Üniversitesi'nde yüksek lisans yaptı. Ardından Doğu Çalışmaları Bölümü'ne tayin edildi. 1962 yılına kadar klasik Moğolca ve Altay dili dersleri verdi. 1955-1962 arasında Büyük Britanya Royal Asiatic Society'nin sekreterliğini yürüttü. Adına "Denis Sinor Medal for Inner Asian Studies" verilmeğe başlandı.

1962'de Amerika'da Indiana Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. Daha sonra Urul-Altay Çalışmaları Bölümü'nü kurarak başkanlığını üstlendi. 1981 yılına kadar görev yaptığı bu bölüm-

Denis Sinor

deki çalışmalarını neticesinde burası dünyanın sayılı merkezleri arasına girdi ve adı Central Eurasian Studies (CEUS) olarak değiştirildi. İran'la ilgili çalışmaları da bölüme ekleyen Sinor bu alanın başta gelen isimlerinden sayılarak "distinguished professor" unvanı aldı. 1979'da Macar Bilimler Akademisi onur üyesi seçildi. Szeged (1971) ve Kazan Beşerî Bilimler Üniversitesi'nce (2007) fahri doktorluğa lâyık görüldü. 1981-2005 yıllarında UNESCO Orta Asya Medeniyetleri Tarihi Komisyonu başkan yardımcılığı yaptı. 1986-2011 arasında "emeritus" (emekli profesör) olarak çalıştı. Aralarında, Geleneksel Uluslararası Altay Çalışmaları Konferansı'ndan ve UNESCO'dan aldığı madalyaların da bulunduğu çok sayıda ödül kazandı (<http://www.indiana.edu/~ceus/faculty/sinor.shtml>).

Ana vatani ile bağlarını koparmayan Sinor ülkesinde de ödüllendirildi (2006). Bir yandan Uluslararası Macar Çalışmaları Birliği'nin başkan yardımcılığı yaparken (1975-1991) bir yandan da *Encyclopaedia Britannica*'da Macar edebiyatı maddelerinin editörlüğünü üstlendi. Ansiklopedinin seçkin maddelerinden oluşan on sekiz ciltlik *Britannica-Hungarica*'nın Macarca versiyonunun Amerika'daki koordinatörlerinden biri oldu. Yoğun çalışmalarına rağmen aralarında Afganistan, Çin Türkistanı, Sovyet Orta Asyası, Kuzey Pakistan, Sibirya, İç ve Dış Moğolistan'ın da bulunduğu pek çok ülkeye seyahat etti, hayatının büyük bölümünü Avrupa ve Amerika'da geçirdi. 12 Ocak 2011'de Amerika'da öldü. Üç defa evlenen Sinor'un iki çocuğundan oğlu kendisinden önce ölmüştür, kızı Sophie (Berman) felsefe alanında akademisyen olarak görev yapmaktadır. Sinor'un çalışmaları arasında çok sayıda kitap, makale, ansiklopedi maddesi, kitap tanıtımı gibi yayınları bulunmaktadır. İngilizce, Almanca, Fransızca, Macarca, Rusça ve diğer bazı dillerde 160'tan fazla makalesiyle 150'yi aşkın kitap eleştirisi yayımlanmış, 1967'de başlayan *Asya Tarihi Bülteni*'nin editörlüğünü de yapmıştır.

Tanınmış bazı eserleri şunlardır: **1. *Essays in Comparative Altaic Linguistics*** (Indiana University Uralic and Altaic Studies, vol. 145, Bloomington 1990). **2. *The Uralic Languages: Description, History and Foreign Influences*** (Handbuch der Orientalistik, Handbook of Uralic Studies, vol. 1, Leiden 1988). **3. *Essays on Uzbek History, Culture, and Language*** (Indiana University Uralic and Altaic Series, vol. 156, Bloomington 1993). **4. *Etymological Dictionary of the Altaic Languages: Part One: (A-K)*** (Leiden 2003, editör olarak). **5. *Studies in Medieval Inner Asia*** (London 1997) (yayınlarının tamamı için bk. <http://www.indiana.edu/~ceus/faculty/sinor.shtml>).

BİBLİYOGRAFYA :

R. I. Meserve, *Denis Sinor Bibliography*, Bloomington 1986; J. Mandelstam, "Denis Sinor, Scholar with a Dash of Derring-Do!", *Bloom Magazine*, June/July 2009, s. 93-96; J. K. Choksy – J. Zai, "Denis Sinor: Doyen of Central Eurasian Studies", *JAH*, XLV/1-2 (2011), s. 1-5; a.m.f.ler, "Bibliographical Addendum", a.e., s. 6-15; H. Walravens, "Denis Sinor the Father of Altaic Studies", The 55th Meeting of the Permanent International Altaic Conference, Cluj-Napoca, July 22-27, 2012 (<https://piac2012.wordpress.com/denis-sinor-portrait/>) (15.02.2016).

VILDAN S. COŞKUN

SİRHİNDİ, Muhammed Ma'sûm

(bk. MUHAMMED MA'SÛM SİRHİNDİ).

SLOVENYA

Güneydoğu Avrupa'da bir ülke.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA**II. TARİH****III. ÜLKEDE İSLÂMİYET**

25 Haziran 1991 tarihinde Yugoslavya Federasyonu'nun dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşan Slovenya güney ve güneydoğusunda Hırvatistan, kuzeydoğusunda Macaristan, kuzeyinde Avusturya, batısında İtalya ile komşudur. Güneybatıda Adriya denizi kıyısında çok dar bir kıyı şeridinde sahiptir. Yüzölçümü 20.273 km², nüfusu 2.060.000'dir (2014 tah.). Ülkenin resmî adı Slovenya Cumhuriyeti (Republika Slovenija), başşehri Ljubljana (283.000 nüfus), ikinci büyük şehri Maribor'dur (115.000 nüfus). Bu iki şehir dışında nüfusu 100.000'i geçen başka şehir yoktur.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Slovenya'nın kuzeyinde Avusturya sınırı boyunca uzanan yüksek dağlık alanlar, bü-